

WYROK
z dnia 11 marca 2008 r.
Sygn. akt SK 58/06*

W imieniu Rzeczypospolitej Polskiej

Trybunał Konstytucyjny w składzie:

Zbigniew Cieślak – przewodniczący
Adam Jamróz
Marek Kotlinowski
Janusz Niemcewicz
Bohdan Zdziennicki – sprawozdawca,

protokolant: Krzysztof Zalecki,

po rozpoznaniu, z udziałem skarżącej oraz Sejmu i Prokuratora Generalnego, na rozprawie w dniu 6 marca 2008 r., skargi konstytucyjnej Eugenii Malinowskiej o zbadanie zgodności:

art. 57 ust. 1 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353, ze zm.) z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32, art. 2 oraz art. 18 i art. 71 ust. 1 Konstytucji,

o r z e k a:

Art. 57 ust. 1 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. 2004 r. Nr 39, poz. 353, Nr 64, poz. 593, Nr 99, poz. 1001, Nr 120, poz. 1252, Nr 121, poz. 1264, Nr 144, poz. 1530, Nr 191, poz. 1954, Nr 210, poz. 2135 i Nr 236, poz. 2355, z 2005 r. Nr 167, poz. 1397 i Nr 169, poz. 1412 i 1421, z 2006 r. Nr 104, poz. 708 i 711 i Nr 208, poz. 1534 oraz z 2007 r. Nr 17, poz. 95, Nr 82, poz. 558 i Nr 191, poz. 1368 i 1369) jest zgodny z art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej.

Ponadto p o s t a n a w i a:

na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 oraz ust. 2 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, z 2000 r. Nr 48, poz. 552 i Nr 53, poz. 638, z 2001 r. Nr 98, poz. 1070 oraz z 2005 r. Nr 169, poz. 1417) umorzyć postępowanie w pozostałym zakresie ze względu na niedopuszczalność wydania wyroku.

UZASADNIENIE

I

* Sentencja została ogłoszona dnia 21 marca 2008 r. w Dz. U. Nr 48, poz. 289.

1. W skardze konstytucyjnej z 2 grudnia 2005 r. skarżąca Eugenia Malinowska wniosła o stwierdzenie niezgodności art. 57 ust. 1 i 2 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353, ze zm.; dalej: ustawa o emeryturach i rentach, ustawa) z art. 67 ust. 1, w związku z art. 32, art. 2 oraz art. 18 i art. 71 ust. 1 Konstytucji.

Po wstępnym rozpoznaniu skargi konstytucyjnej Trybunał Konstytucyjny w zarządzeniu z 22 lutego 2006 r. (sygn. akt Ts 211/05) odmówił nadania dalszego biegu skardze konstytucyjnej w zakresie odnoszącym się do art. 57 ust. 2 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy o rentach i emeryturach. Skarżąca wniosła zażalenie na postanowienie o odmowie nadania biegu skardze konstytucyjnej. Postanowieniem z 12 lipca 2006 r. Trybunał Konstytucyjny nie uwzględnił zażalenia. Skarga w pozostałym zakresie została przekazana do rozpoznania merytorycznego.

Skarga została wniesiona na tle następującego stanu faktycznego:

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w Olsztynie, decyzją z 28 listopada 2003 r. (DIn5/1856503/R), na podstawie zaskarżonego przepisu ustawy o emeryturach i rentach odmówił Justynie, Małgorzacie i Eugenii Malinowskiej prawa do renty po zmarłym ojcu i mężu Czesławie Malinowskim. W uzasadnieniu wskazano, że fakt, iż od czasu ustania ubezpieczenia do momentu zgonu upłynęło 18 miesięcy oznacza, że w momencie śmierci zmarły nie spełniał ustawowych warunków do otrzymania emerytury lub renty, co uniemożliwiło przyznanie renty członkom jego rodziny. Skarżąca wniosła odwołanie od tej decyzji do Sądu Okręgowego w Olsztynie – IV Wydziału Pracy i Ubezpieczeń Społecznych. Sąd, po rozpoznaniu sprawy w wyroku z 16 czerwca 2004 r. (sygn. akt IV U 260/04), oddalił odwołanie, uzasadniając, iż wykazany ogólny staż pracy – 21 lat 10 miesięcy i 23 dni oraz zgon po upływie 18 miesięcy, od ostatniego okresu ubezpieczenia powodują, że zmarły nie spełniał koniecznych przesłanek uzyskania renty albo emerytury. Od powyższego wyroku skarżąca wniosła apelację, która została oddalona wyrokiem Sądu Apelacyjnego – Sądu Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w Białymstoku z 2 grudnia 2004 r. (sygn. akt III AUa 1367/04). Postanowieniem z 27 czerwca 2005 r. (sygn. akt I UK 47/05), doręczonym skarżącej 2 września 2004 r., Sąd Najwyższy odmówił przyjęcia kasacji do rozpoznania.

Jako uzasadnienie skargi konstytucyjnej zostały przytoczone następujące argumenty:

Zdaniem skarżącej zagwarantowana konstytucyjnie równość w zakresie prawa do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy lub inwalidztwa (art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 Konstytucji) została naruszona art. 57 ust. 1 i 2 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach. Zaskarżone przepisy przyznają bowiem prawo do renty osobom niezdolnym do pracy, posiadającym wymagany okres składkowy i nieskładkowy, jeżeli niezdolność do pracy powstała w określonych w ustawie okresach albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów, chyba że ubezpieczony będący całkowicie niezdolny do pracy udowodnił okres składkowy i nieskładkowy wynoszący co najmniej 20 lat dla kobiety i 25 lat dla mężczyzny.

Przepisy te – zdaniem skarżącej – uzależniając przyznanie renty rodzinnej od momentu śmierci, a nie okresu uiszczania obowiązkowych składek na ubezpieczenie społeczne, stanowią naruszenie wskazanych wyżej przepisów Konstytucji oraz zasady równości (art. 32 Konstytucji) i sprawiedliwości społecznej, a także wprowadzają nierówność rodzin osób zmarłych w zakresie prawa do renty rodzinnej. Na tle przyjętych rozwiązań ustawowych dochodzi do tego, że osoba, której współmałżonek pracował stosunkowo krótko (5 lat), ale zmarł we wskazanym w ustawie o emeryturach i rentach okresie, jest uprzywilejowana w stosunku do osoby, której zmarły współmałżonek pracował znacznie dłużej (22 lata) – uiszczając tym samym przez znacznie dłuższy okres obowiązkowe składki na ubezpieczenia społeczne, ale śmierć jego nastąpiła po upływie określonych w ustawie 18 miesięcy. Skarżąca uznaje, że dyskryminacja, jakiej doświadcza w dostępie do zabezpieczenia

społecznego, nie może być zrównoważona poprzez prawo do opieki społecznej czy uznaniowych rent specjalnych, stanowiących jedynie uzupełnienie wobec ubezpieczenia i zaopatrzenia społecznego.

Kolejnym argumentem podnoszonym przez skarżącą jest całkowite pozbawienie obywatela prawa do renty już po 18 miesiącach od ostatniego okresu składkowego. Skarżąca nie kwestionuje konieczności ustalenia wymogów uprawniających do nabycia prawa do renty rodzinnej i zróżnicowania sytuacji prawnej osób w zależności od okresu pobierania składek na ubezpieczenia społeczne oraz wieku ubezpieczonego, ale pozbawienie prawa do jakiegokolwiek renty osób, których okres składkowy i nieskładkowy wynosi mniej niż 20 lat dla kobiet, a 25 lat dla mężczyzn oraz których niezdolność do pracy powstała po upływie 18 miesięcy od ostatniego okresu składkowego, uznaje za całkowicie dowolne i nieuzasadnione. Rozwiązanie to doprowadza bowiem do sytuacji, w której rodzina po zmarłym pracującym 22 lata i opłacającym obowiązkowe składki na ubezpieczenie społeczne nie nabywa prawa do jakiegokolwiek renty, jeżeli upłynął wyżej wskazany okres 18 miesięcy. Pozbawienie tym samym rodziny prawa do zabezpieczenia społecznego realizowanego w formie prawa do renty jest sprzeczne także z postulatem szczególnej ochrony rodziny i opieki nad rodziną ze strony Rzeczypospolitej Polskiej (art. 18 Konstytucji) oraz postulatem zapewnienia dobra rodziny przez państwo w polityce społecznej i gospodarczej, ze szczególną rolą państwa, jeśli chodzi o rodziny niepełne (art. 71 Konstytucji).

Skarżąca kwestionuje zgodność z zasadą równości wobec prawa i równego traktowania przez władze publiczne przyjętego na tle przepisów ustawy o emeryturach i rentach uzależnienia ochrony obywatela od okoliczności, które dotyczą osoby zmarłej, a nie osoby ubiegającej się o rentę rodzinną.

Skarżąca zwraca także uwagę na rozbieżności w sytuacji prawnej obywateli, jakie powstały po zmianach w systemie ubezpieczeń społecznych wprowadzonych ustawą z 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych. Nowe zasady pozwalają bowiem w razie śmierci uprawnionego do dziedziczenia przez jego rodzinę składek zgromadzonych w ramach II filaru ubezpieczenia emerytalnego.

2. Rzecznik Praw Obywatelskich w piśmie z 18 sierpnia 2006 r. poinformował, że nie zgłasza udziału w postępowaniu przed Trybunałem Konstytucyjnym w sprawie skargi konstytucyjnej Eugenii Malinowskiej.

3. Prokurator Generalny zajął stanowisko w piśmie z 20 grudnia 2006 r. Nie podzielił poglądu skarżącej z następujących powodów:

Odnosząc się do kwestii zagwarantowanego konstytucyjnie prawa do zabezpieczenia społecznego, Prokurator Generalny powołał się na dotychczasowe orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego (wyrok TK z 12 grudnia 2005 r., sygn. SK 20/04, OTK ZU nr 11/A/ 2005, poz.133) i zwrócił uwagę, iż art. 67 ust. 1 Konstytucji nie gwarantuje konkretnej formy zabezpieczenia społecznego. Ustalenie form świadczeń, kryteriów ich przyznawania, a także wysokości jest pozostawione ustawodawcy zwykłemu. Odmówienie na podstawie obowiązujących przepisów skarżącej prawa do renty rodzinnej nie oznacza pozbawienia jej prawa do zabezpieczenia społecznego, albowiem może się ona ubiegać na podstawie przepisu art. 83 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach o świadczenia przyznawane w szczególnym trybie. Prokurator Generalny w swoim piśmie podkreśla też, że sam przywoływany przez skarżącą art. 67 ust. 1 nie daje podstaw do jakiegokolwiek konkretnej pomocy na rzecz obywatela, natomiast pozostaje możliwość ubiegania się o świadczenie z zakresu zabezpieczenia społecznego będącego ustawową realizacją art. 67 ust. 2.

W zakresie dotyczącym zarzutu naruszenia zasady równości wobec prawa Prokurator Generalny, opierając się na orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego, podkreśla, że z art. 32

ust. 1 Konstytucji wynika nakaz jednakowego traktowania podmiotów prawa w obrębie określonej kategorii. Przyjmując, że cechą wspólną adresatów badanej normy jest spełnienie warunków otrzymania świadczenia przez ubezpieczonego, który zmarł, należy dokonać podziału na ubiegających się o rentę rodzinną, których zmarły żywiciel spełniał warunki uzyskania świadczeń w momencie śmierci, oraz takich, których zmarły żywiciel tych warunków nie spełniał. Zróżnicowanie uprawnień członków rodziny adekwatnie do posiadanych przez zmarłego żywiciela nie może zdaniem Prokuratora Generalnego budzić zastrzeżeń. Stąd też nie może być też mowy o naruszeniu zasady równości wobec prawa.

Odnosząc się do zarzutu nieuwzględnienia faktu długoletniego uiszczania obowiązkowych składek na ubezpieczenie społeczne, Prokurator Generalny podkreślił, iż pobieranie świadczeń w systemie ubezpieczeń uzależnione jest nie tylko od czasu uiszczania składek, ale także od spełnienia ustawowych warunków, co jest zgodne z zasadami sprawiedliwości społecznej. Prokurator przywołuje również postanowienie Sądu Najwyższego, sygn. akt I UK 47/05 – wypłata świadczeń z ubezpieczenia społecznego nie jest bezpośrednim zwrotem poprzednio wypłacanych składek, jakkolwiek długość okresu ubezpieczenia i wysokość podstawy wymiaru składki ma pewien wpływ na wysokość świadczenia.

Prokurator zakwestionował także zarzut dotyczący sprzeczności z postulatami zawartymi w art. 18 i art. 71 ust. 1 Konstytucji ze względu na ich ogólność, ale także ze względów przywołanych powyżej, a dotyczących różnych form realizacji zabezpieczenia społecznego, nieograniczających się tylko do renty rodzinnej.

4. Marszałek Sejmu w piśmie nadesłanym 22 stycznia 2007 r. nie podzielił zarzutów niekonstytucyjności art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych.

Występując w imieniu Sejmu, Marszałek zwrócił uwagę, iż przesłanki uprawniające do nabycia prawa do renty rodzinnej z powodu niezdolności do pracy, zawarte w art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach, nie są niekonstytucyjne.

Przyjęte w ustawie rozwiązania nie naruszają także istoty prawa do zabezpieczenia społecznego. Zaskarżone rozwiązanie nie uniemożliwia bowiem korzystania z innej formy zabezpieczenia społecznego – prawa do pomocy społecznej (art. 67 ust. 2 Konstytucji).

II

Na rozprawie 6 marca 2008 r. wszyscy uczestnicy postępowania podtrzymali swoje stanowiska zajęte na piśmie i przedstawioną w pismach argumentację. Ponadto pełnomocnicy skarżącej przedstawili dodatkowe argumenty oraz nowe postulaty odnoszące się do naruszenia przez kwestionowane przepisy zasady proporcjonalności. Zarówno nowe zarzuty jak i dodatkowe argumenty zgłoszone w trakcie rozprawy miały charakter *de lege ferenda* i odnosiły się w głównej mierze do ustawodawcy.

III

Trybunał Konstytucyjny zważył, co następuje:

1. Zarzuty zgłoszone w skardze konstytucyjnej odnoszą się do art. 57 ust. 1 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2004 r. Nr 39, poz. 353, ze zm., dalej: ustawa o emeryturach i rentach z FUS). Skarżąca kwestionuje rozwiązanie ustawowe uzależniające przyznanie renty rodzinnej po zmarłym małżonku od tego, kiedy nastąpiła śmierć

współmałżonka. Zgodnie z art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS renta rodzinna przysługuje uprawnionym członkom rodziny osoby zmarłej tylko wówczas, gdy osoba zmarła, w chwili śmierci miała ustalone prawo do emerytury lub renty z tytułu niezdolności do pracy lub spełniała warunki wymagane do uzyskania jednego z tych świadczeń. Natomiast ustalenie prawa do renty z tytułu niezdolności do pracy następuje na podstawie art. 57 ustawy o emeryturach i rentach z FUS, który formułuje przesłanki przyznania tej renty. Nabycie prawa do świadczeń rentowych z tytułu niezdolności do pracy uwarunkowane jest łącznie:

- wystąpieniem zdarzenia objętego ubezpieczeniem,
- posiadaniem wymaganego okresu ubezpieczeniowego, oraz
- aby zdarzenie objęte ubezpieczeniem wystąpiło w okresie ubezpieczenia albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od jego ustania.

Zdaniem skarżącej zakwestionowane przepisy, uzależniając przyznanie renty rodzinnej od momentu śmierci, a nie okresu uiszczania obowiązkowych składek na ubezpieczenie społeczne, naruszają równość w zakresie prawa do zabezpieczenia społecznego w razie niezdolności do pracy lub inwalidztwa (art. 67 ust. 1 w związku z art. 32 Konstytucji), zasadę sprawiedliwości społecznej (art. 2 Konstytucji) oraz, wprowadzając nierówność rodzin osób zmarłych w zakresie prawa do renty rodzinnej, naruszają prawo rodziny w trudnej sytuacji materialnej i społecznej do szczególnej ochrony ze strony państwa (art. 71 ust. 1 i art. 18 Konstytucji).

2. Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 7 września 2004 r. (sygn. SK 30/03, OTK ZU nr 8/A/2004, poz. 82) orzekł o zgodności art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS m. in. z art. 2 i art. 67 Konstytucji. Biorąc pod uwagę tożsamość wzorców konstytucyjnych oraz przepisu będącego przedmiotem badania Trybunału Konstytucyjnego, rozważenia wymaga kwestia formalna, czy w przedstawionym zakresie nie zachodzą przesłanki uznania postępowania za zbędne. Na podstawie art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.) Trybunał umarza postępowanie, jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne. Jedną z przesłanek umorzenia ma miejsce wówczas, gdy zakwestionowany przepis prawny był już w innej sprawie przedmiotem kontroli zgodności z Konstytucją. Jednakże w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego można spotkać przypadki, w których wcześniejsze rozpoznanie sprawy konstytucyjności określonego przepisu prawnego z punktu widzenia tych samych zarzutów nie prowadziło do umorzenia postępowania. Trybunał Konstytucyjny w sprawie o sygn. SK 21/05 (OTK ZU nr 8/A/2006, poz. 103) stwierdził, „że określone przepisy stanowiły już przedmiot kontroli z określonymi wzorcami, nie wyklucza natomiast ponownego badania tych samych przepisów z tymi samymi wzorcami, jeżeli inicjator kontroli przedstawia nowe, niepowoływane wcześniej argumenty, okoliczności lub dowody uzasadniające prowadzenie postępowania i wydanie wyroku”.

W sprawie o sygn. SK 30/03 skarżąca zakwestionowała przesłankę posiadania przez ubezpieczonego wymaganego okresu składkowego i nieskładkowego, której spełnienie konieczne jest do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy (art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS) oraz art. 58 ust. 2 (powołanej ustawy), zgodnie z którym okresy te powinny przypadać w ciągu ostatniego dziesięciolecia przed zgłoszeniem wniosku o rentę. Skarżąca podniosła, że zastosowane w jej sprawie regulacje pozbawiły ją prawa do zabezpieczenia społecznego (art. 67 Konstytucji) i ograniczają to prawo w sposób naruszający jego istotę (art. 31 ust. 3 Konstytucji) oraz podważają przestrzeganie i realizację zasady sprawiedliwości społecznej zagwarantowanej w art. 2 Konstytucji. Natomiast w niniejszej sprawie skarżąca kwestionuje niemożność przyznania renty rodzinnej z uwagi na okoliczność śmierci ubezpieczonego, która nastąpiła w okresie późniejszym, niż przewiduje art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Rozwiązania przyjęte w kwestionowanym przepisie,

zdaniem skarżącej, pozbawiają rodzinę prawa do zabezpieczenia społecznego, przez co są niezgodne z art. 67 i art. 2 Konstytucji, wprowadzają nierówność wobec prawa (art. 32 Konstytucji) oraz są sprzeczne z postulatem szczególnej ochrony rodziny i opieki nad rodziną ze strony państwa (art. 18 i art. 71 Konstytucji).

Zasada *ne bis in idem* znajduje zastosowanie, jeżeli te same przepisy zostały już wcześniej zakwestionowane w oparciu o te same zarzuty. W przypadku art. 57 ust. 1 pkt 2 ustawy o emeryturach i rentach z FUS przedmiotem badania Trybunału jest ten sam przepis, ale podnoszone zarzuty są inne, ponieważ kwestionowane są odmienne normy prawne z niego wynikające. Z tych względów Trybunał Konstytucyjny poddał cały art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS badaniu merytorycznemu.

3. Zasadnicze znaczenie dla oceny stanowiska skarżącej ma art. 67 Konstytucji posługujący się pojęciem „zabezpieczenie społeczne”. Trybunał Konstytucyjny, w dotychczasowym orzecznictwie, wielokrotnie wyrażał pogląd, że realizacja prawa do zabezpieczenia społecznego następuje przez ubezpieczenie społeczne i pomoc społeczną. Natomiast określenie form zabezpieczenia społecznego Konstytucja pozostawia ustawodawcy zwykłemu (zob. wyrok TK z: 20 listopada 2001 r., sygn. SK 15/01, OTK ZU nr 8/2001, poz. 252 oraz sygn. SK 30/03, OTK ZU nr 8/A/2004, poz. 82). Trybunał uznał również, że „renta z tytułu niezdolności do pracy jest tylko jedną z form zabezpieczenia społecznego powiązaną z wymaganym okresem płacenia składek. Ustawodawca realizując określone, zagwarantowane w art. 67 Konstytucji, prawo do zabezpieczenia społecznego przewidział również w formie odrębnej ustawy warunki uzyskania pomocy społecznej (...)” (sygn. SK 30/03).

Z uwagi na złożoność materii związanej z ubezpieczeniami społecznymi, Konstytucja nie przesądziła o formach realizacji prawa do zabezpieczenia społecznego, pozostawiając ustawodawcy zwykłemu znaczny margines swobody określania poszczególnych wymogów i zasad przyznawania określonych świadczeń. Takie rozwiązanie jest uzasadnione koniecznością reagowania na zachodzące w państwie zmiany gospodarcze i związane z tym możliwości realizowania zobowiązań państwa wobec obywateli, co byłoby niemożliwe w przypadku określenia jednego modelu tego zabezpieczenia na poziomie Konstytucji. Przepis art. 57 ust. 1 określa wymogi, które muszą być spełnione do przyznania renty z tytułu niezdolności do pracy. Jednym z tych wymogów jest okoliczność wystąpienia niezdolności do pracy w wymienionych w tym przepisie okresach, albo nie później niż w ciągu 18 miesięcy od ustania tych okresów. Jeżeli niezdolność do pracy (lub śmierć) nastąpiła w okresie późniejszym, ustawowe warunki są niespełnione. Niespełnienie wyznaczonych ustawowo wymogów dotyczących ubezpieczenia uniemożliwia uzyskanie odpowiednich świadczeń. Wszakże nieprzyznanie renty z tytułu niezdolności do pracy nie wyklucza innych możliwości pomocy ze strony państwa w ramach ubezpieczeń społecznych lub pomocy społecznej (zasiłki, świadczenie specjalne itp.).

W świetle powyższego art. 57 ust. 1 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS nie narusza art. 67 ust. 1 Konstytucji.

4. Konstytucja, pozostawiając ustawodawcy zwykłemu swobodę realizacji zasad konstytucyjnych, zezwala na różne modyfikacje powstałych modeli, a nawet na pewne ograniczenia, o ile wprowadzone zmiany nie naruszają materii konstytucyjnie regulowanej. Jedną z głównych zasad, których nie wolno naruszyć jest zasada równości wobec prawa wyrażona w art. 32 Konstytucji.

Skarżąca kwestionuje zgodność zaskarżonego przepisu z art. 32 Konstytucji z uwagi na powstającą na jego tle rażąca dyskryminację. Skarżąca wskazuje, że na tle przyjętych przez ustawodawcę regulacji dochodzi do sytuacji, w jakiej osoba, której współmałżonek pracował stosunkowo krótko (5 lat), ale zmarł we wskazanym w ustawie okresie, jest uprzywilejowana

w stosunku do osoby, której zmarły współmałżonek pracował znacznie dłużej (22 lata), ale jego śmierć nastąpiła po upływie określonych w ustawie 18 miesięcy.

Prawo nabycia renty z tytułu niezdolności do pracy ściśle związane jest z faktem pozostawania w stosunku pracy, stąd też przewidziane w ustawie warunki otrzymania tejże renty uzależnione są od zdolności do wykonywania pracy oraz okresów składkowych i nieskładkowych. Przy czym ustawodawca uwzględnił sytuacje, w których osoba ubezpieczona, z różnych względów, nie świadczyła pracy, ale dalej pozostawała objęta ubezpieczeniem. Renta rodzinna jest prawem pochodnym zmarłego. Aby można było ubiegać się o przyznanie renty rodzinnej, w pierwszej kolejności należy ustalić, czy zmarłemu przysługiwałaby renta z tytułu niezdolności do pracy, przy czym przyjęto fikcję prawną, uznając zmarłego za całkowicie niezdolnego do pracy. Warunki uzyskania przez osobę trwale niezdolną do pracy renty z tytułu niezdolności do pracy określa art. 57 ustawy o emeryturach i rentach z FUS. Jeśli zmarły w chwili śmierci nie spełniał tych warunków, nie może zostać przyznana renta rodzinna na podstawie art. 65 ust. 1 tej samej ustawy.

Oceniając przepisy prawne z perspektywy zasady wyrażonej w art. 32 Konstytucji, należy zwrócić uwagę, że zakaz wprowadzania różnicowań o nieuzasadnionym charakterze dotyczy traktowania podmiotów podobnych. Tym samym poddając kwestionowany przepis badaniu zgodności z zasadą niedyskryminacji, należy ustalić podobieństwa porównywalnych podmiotów. W art. 57 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS cecha relewantna dotyczy głównie tego, kiedy powstała niezdolność do pracy (w niniejszej sprawie chodziło o śmierć), i nie jest uzależniona od długości okresu płacenia składek. Minimalny okres składkowy i nieskładkowy wymagany do uzyskania renty z tytułu niezdolności do pracy oraz moment, z upływem którego takie uprawnienie już nie przysługuje, zostały określone jednakowo dla wszystkich. Konstrukcja skarżonego przepisu nie wprowadza różnicowania, ponieważ zarówno osobie, która przepracowała 5 lat, jak i osobie z 22 letnim stażem pracy, jeżeli jej śmierć nastąpiła po upływie 18 miesięcy od ustania okresów wskazanych w ustawie, nie przysługuje renta z tytułu niezdolności do pracy, tym samym nie może zostać przyznana renta rodzinna po zmarłym.

Warto również zwrócić uwagę, że ustawodawca w art. 57 ust. 1 pkt 3 ustawy o emeryturach i rentach z FUS rozszerza możliwość uzyskania renty z tytułu niezdolności. Przedstawiona argumentacja nie pozwala uznać art. 57 ust. 1 w związku z art. 65 ust. 1 ustawy o emeryturach i rentach z FUS za niezgodny z art. 32 Konstytucji.

5. Zgodnie z art. 39 ust. 1 pkt 1 ustawy z dnia 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym (Dz. U. Nr 102, poz. 643, ze zm.), Trybunał umarza postępowanie, jeżeli wydanie orzeczenia jest zbędne lub niedopuszczalne.

Skarżąca, zwracając się do Trybunału Konstytucyjnego pismem z 2 grudnia 2005 r. oraz w trakcie rozprawy, działając przez swoich przedstawicieli, nie podała wystarczających argumentów na uzasadnienie niezgodności skarżonych przepisów z wyrażoną w art. 2 Konstytucji zasadą solidaryzmu społecznego. Zgodnie z art. 66 ustawy z 1 sierpnia 1997 r. o Trybunale Konstytucyjnym granice wniosku, pytania prawnego lub skargi są dla Trybunału wiążące. Wobec braku uzasadnienia stanowiska skarżącej Trybunał Konstytucyjny postanowił umorzyć postępowanie w zakresie badania zgodności zaskarżonych przepisów z art. 2 Konstytucji.

Powołane przez skarżącą konstytucyjne wzorce kontroli zawarte w art. 18 i art. 71 ust. 1 Konstytucji są normami programowymi określającymi status socjalny człowieka i obywatela. Zawierają one pewne minimum praw człowieka i obywatela oraz pewne minimum związanych z tym obowiązków organu władzy publicznej. Poddanie normy prawnej badaniu zgodności z konstytucyjnymi normami programowymi jest możliwe przy wyraźnym wykazaniu naruszenia przez kwestionowane rozwiązanie wskazanego minimum obowiązków

organu władzy publicznej (zob. J. Trzcíński, *Naruszenie konstytucyjnych wolności lub praw jako podstawa skargi konstytucyjnej*, „Studia i Materiały” t. IX, s. 43 i n.).

Obowiązek państwa uwzględniania w swojej polityce społecznej i gospodarczej dobra rodziny oraz prawo rodziny znajdującej się w trudnej sytuacji materialnej i społecznej do szczególnej ochrony ze strony państwa (art. 71 ust. 1 Konstytucji) są fragmentem szerszego unormowania konstytucyjnego zawartego w art. 18 Konstytucji przyznającym szczególną ochronę i opiekę małżeństwu i rodzicielstwu. Realizacja wskazanych norm programowych może przyjmować różnorakie formy w zależności od kondycji gospodarczej państwa.

Trybunał Konstytucyjny postanowił umorzyć postępowanie w zakresie badania zgodności zaskarżonych przepisów z art. 18 i art. 71 ust. 1 Konstytucji z uwagi na brak argumentów skarżącej pozwalających na stwierdzenie naruszenia wskazanych konstytucyjnych wzorców kontroli.

Z powyższych względów Trybunał Konstytucyjny orzekł jak w sentencji.